

Nestkasten Landgoed

Dorth in 2016

"De IJsselstreek"

Gerard en Wouter Boere, Marcel Hutten,
Jacques Blaauw en Herman Hannink

Nestkasten Monitoring Project;
inclusief avond controles in de winter

Colofon

© Vogelwerkgroep de IJsselstreek 2017

Secretariaat: Tineke Hirschler
Buddezand 16
7384 CA Wilp

vwgijsselstreek@gmail.com
www.vwg-deijsselstreek.nl

Ontwerp VWG huisstijl:	Jeroen Kuipers
Kaartmateriaal Dorth:	André Westendorp, Natuurmonumenten
Kaartmateriaal ligging Dorth:	Kopie deel Falklandkaart Gorssel, 3e druk
Tekst, tabellen, samenstelling:	Herman Hannink, Gerard Boere
Vogels ringen:	Gerard en Wouter Boere
Eindredactie:	Gerard Boere
Foto's omslag:	Jeroen Kuipers
Overige foto's:	Herman Hannink

Foto's omslag: pimpelmees in bad
inzet, sperwer

VERSLAG

Het verslag geeft o.a. aan, de resultaten van de nestkastonderzoeken op het landgoed Dorth van Natuurmonumenten. Het landgoed is gelegen in de driehoek Gorssel, Harfsen en Bathmen. De onderzoeken zijn onder verantwoordelijkheid van vogelwerkgroep " De IJsselstreek " uitgevoerd en zijn te splitsen in twee activiteiten n.l.:

1. Het onderzoek m.b.t. slapende vogels in nestkasten
Een onderzoek na zonsondergang verricht in de wintermaanden 2015/2016.
2. Het Nestkasten Monitoring Project
Periodiek dag onderzoek vogelnestkasten, tijdens broedseizoen 2016.

1. Avondonderzoek slapende vogels in 60 nestkasten:

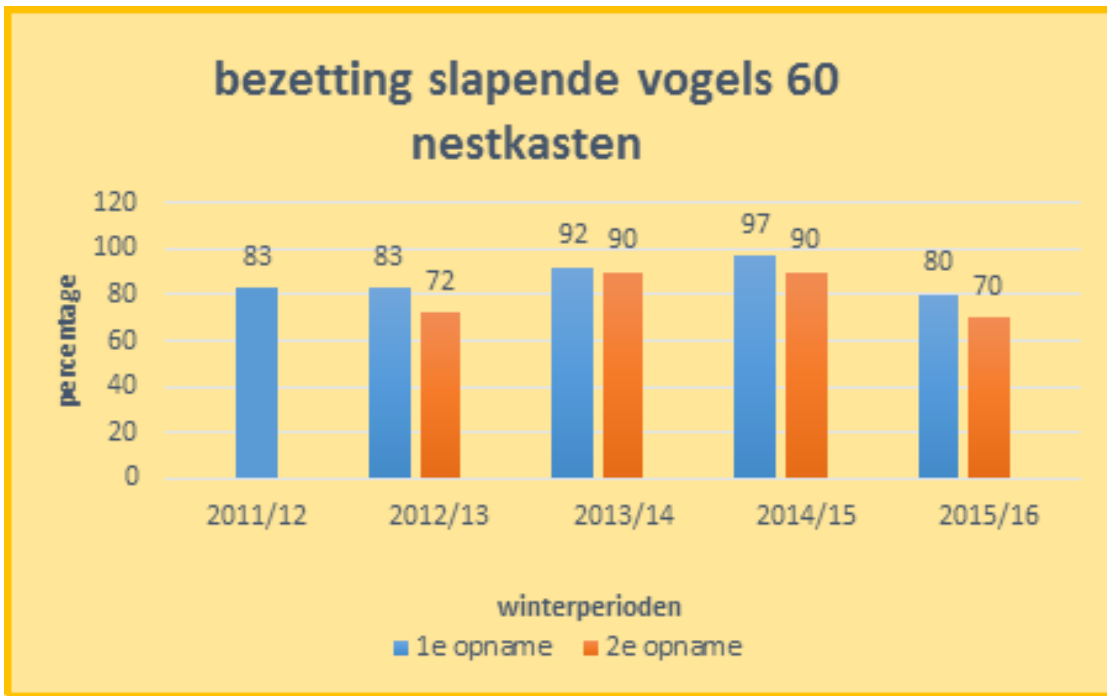
Deze winter, is voor het 5e achteréénvolgende jaar dit onderzoek uitgevoerd. Het uiteindelijke doel van deze onderzoeken is, een goed inzicht te verkrijgen o.a. in het gebruik van slaappleaatsen tijdens de wintermaanden. Verder houdt het onderzoek in:

- Het vaststellen van vogelsoort.
- Indien ring aanwezig, registreren ringnummer.
- Geen ring aanwezig, ring aanbrengen en registreren.
- Sekse bepalen.
- Vleugellengte meten.
- Vogels wegen, conditie beoordelen.
- Ouderdom bepalen in aantal kalenderjaren.
- Alle informatie notuleren en als naslagwerk bewaren

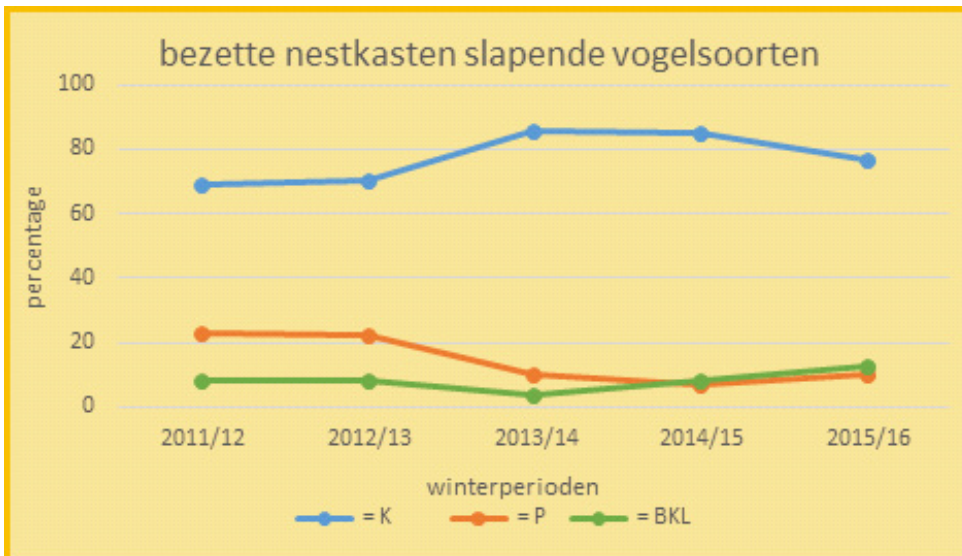
De onderzoeken zijn na zonsondergang tussen 18.30 uur en 21.00 uur uitgevoerd. Gezien het inten-sieve werk, zijn 2 onderzoekavonden nodig voor het onderzoek van 60 nestkasten. Er zijn 2 onderzoeken per nestkast verricht. Het 1e onderzoek als regel in november/december, dus vóór de jaarwisseling, terwijl het 2e onderzoek is uitgevoerd ná de jaarwisseling in januari/februari. Uitzondering hierop is de winter 2011/2012. Hier is 1 onderzoek uitgevoerd omdat met dit project na 1 januari 2012 is gestart. In de winter 2014/2015 zijn beide onderzoeken vanwege uitstel door het heersende vogelgriepvirus eind 2014, in januari 2015 uitgevoerd.

Opvallend is, dat de bezetting ná de jaarwisseling, in alle winters lager is, dan ervóór. Mogelijk heeft de lagere bezetting in januari/februari meer en meer te maken met het lengen van de dagen of met het territoriumgedrag, dat dan langzamerhand gekozen en verdedigd wordt. In een andere situatie, is het interessant na te gaan welke vogelsoort de nestkasten telkens bezetten. De vraag is, zijn er verschuivingen geweest in de soort, of blijft het constant bij dezelfde soort. Zoals uit grafiek 2 blijkt, is de koolmees in al die jaren het meest aanwezig. In de winter 2013/2014, was er plotseling een toename in bezetting, maar intussen ziet er naar uit, dat de bezetting langzamerhand terug keert op het niveau van de winter 2011/2012.

De pimpelmees heeft de laatste winters in bezetting duidelijk een dip, al geeft de bezetting in 2015/2016 hoopvol aan, dat de terugval is gestopt, gezien de zeer geringe stijgende lijn laatste winter. De boomklever is de pimpelmees in bezetting nipt voorbijgestreefd. Sinds de winter 2013/2014 is er een lichte klim. Afwachten, of de stijgende lijn in de toekomstige winters wordt voortgezet.

Grafiek 1: Het percentage bezetting van 60 nestkasten van 5 winterperioden achter elkaar

Grafiek 2: bezetting nestkasten over 5 winterperioden

Waarnemingen:

In tabel 1, een overzicht van slapende vogels in de laatste winter 2015/2016, met ernaast voor vergelijking een overzicht van historische waarnemingen door dezelfde vogels.

Het is zomaar een greep van terugkerende vogels. Sommigen zijn in Dorth geboren en als nestjong groot gebracht, weer anderen keren terug als broedvogel of als vogel om er tijdens de wintermaanden te slapen. Interessant is te zien, dat veel vogels steeds bij terugkeer de nestkast bezetten die al in de jaren ervoor, door dezelfde vogel gebruikt is. Is dezelfde kast niet beschikbaar dan wordt in de nestkast ernaast, of in een kast verderop geslapen.

tabel 1. Regelmatig terugkerende winterslapers.

Waarnemingen Dorth in winter 2015 / 2016					Historische waarnemingen In Dorth 2012 t/m 2015			
vog srt.	onderzoekdatum en ringnummer				In nest kast nr:	In nest kast nr.:	aanwezig In Dorth op:	Als: . broedvogel . nestjong of . wintergast
	17-12-2015	18-12-2015	4-2-2016	5-2-2016				
BK	V 570481				4	4 5 4 3 4 3 3 3	29-02-2012 27-11-2012 12-02-2013 03-12-2013 10-05-2013 10-02-2014 05-01-2015 09-02-2015	wintergast " " " broedvogel wintergast " "
K				AU 21501	60	35	21-05-2013	broedvogel
K	AU 21565		AU 21565		24+24	40	28-05-2013	nestjong
K	BC 01767		BC 01767		10+10	10	11-05-2015	broedvogel
P		AV 29990			57	49 57 57 33	11-12-2012 19-02-2013 09-12-2013 23-04-2014	wintergast " " broedvogel
K				BB 46711	35	36 36	09-12-2013 17-02-2014	wintergast "
K	AV 29950				18	19 19 18 18 19	11-01-2012 27-11-2012 12-02-2013 03-12-2013 10-02-2014	wintergast " " " "
K	AU 21780			AU 21780	12+56	31 52 51 51 51	07-06-2013 17-02-2014 23-04-2014 05-05-2014 05-05-2014	nestjong wintergast broedvogel " "
K	AU 21328				34	37 33 34	11-12-2012 09-12-2013 10-02-2015	wintergast " "
K		BC 01784		BC 01784	38+38	32	18-05-2015	broedvogel
K				AU 21569	47	46	28-05-2013	nestjong

Tijdens de 4 onderzoeksavonden, waren 34 vogels niet van een ring voorzien en zijn er alsnog ringen aangebracht bij: 23 koolmezen, 5 pimpelmezen en 6 boomklevers.

Vogelgewichten:

In tabel 2, is bij het bepalen van gewichten, bewust gekozen voor weging in de eerste – en de laatste onderzoeksdatum, om zodoende de afstand tussen 2 wegingsdata's zo groot mogelijk te houden, waarmee bereikt wordt dat de verschillen in gewichten zich dan meer aftekenen doordat er een tijdsbestek variërend van 60 tot 80 dagen tussen de wegingsdata 's ligt. Uitzondering hierop is de winter 2014/2015, toen door het vogelgriepvirus niet in november of december 2014 gewogen kon worden, maar alleen in het nieuwe jaar 2015.

Alle gemiddelde gewichten, zijn ontstaan door onderzoek van steeds totaal ca. 30 nestkasten.

tabel 2. gemiddelde vogelgewichten

winterperiode + eerste - en laatste wegingsdatum		gemiddelde gewicht in grammen:			weersomstandigheden: - bron KNMI -
		K	P	BK	
2011/2012	1 ^e	niet uitgevoerd. start project ná 01-01-2012			gem. temp. + 4,1 gr. zacht, zonnig. vrij nat. dec. + jan. uitzonderlijk zacht. Eind jan. viel abrupt de vorst in tot half febr. een koudegolf met 5 aaneengesloten ijsdagen tot – 10 gr. C. 2 ^e helft febr. zacht.
29-02-2012	2 ^e	18,1	11,3	24,3	
2012/2013					gem. temp. + 2,9 gr. vrij koud, normale hoeveelheid zon en neerslag. 1 ^e helft dec. vrij koud, 2 ^e helft dec. zacht tot half jan. m. i. v. 10 jan. 17 dagen lang vorst, waarvan 12 ijsdagen tot – 18 gr. C. 27/1 dooi. febr. koud. totaal aantal vorstdagen = 44
27-11-2012	1 ^e	19,3	11,4	26,0	
19-02-2013	2 ^e	18,5	11,3	24,0	
2013/2014					gem. temp. + 6,0 gr. uitzonderlijk zacht, zonnig en droog. Het ontbrak aan winters weer, sneeuw en vorst. Vorst was er nauwelijks, doch enkele keren tot – 3,0 gr. C.
03-12-2013	1 ^e	18,8	11,8	25,0	
17-02-2014	2 ^e	18,4	11,3	23,0	
2014/2015					gem. temp. + 4,1 gr. vrij zacht, nat en zonnig. dec. en jan. vooral erg zacht. Koude periodes eind dec. en halverwege jan. en begin febr. Op 23 jan. 1 ^e en de enige ijs-dag van de winter. – 9,1 gr. opmerking: eind 2014 vogelgriepvirus
06-01-2015	1 ^e	18,8	11,5	23,5	
10-02-2015	2 ^e	19,2	12,3	25,0	
2015/2016					gem. temp. + 6,3 gr. uitz. Zacht, zeer zonnig. neerslag normaal. tot 7 jan. zeer zacht en kouder tot 1 febr. febr. wisselen zachte en koude tijdvakken. febr. geheel gem. temp. 4,6 gr.C. geen enkele ijsdag
17-12-2015	1 ^e	19,1	11,0	24,7	
05-02-2016	2 ^e	17,8	10,7	23,0	

Op de winter 2014/2015 na, zijn alle gewichten in het 2e onderzoek lager. Een normaal verschijnsel. Zo zijn er tot ongeveer half december nog genoeg bessen, insecten en larven te vinden, na die tijd en bij vorst en sneeuwval komt de voedselschaarste en kan verzwakking bij de vogels optreden. Door het dan ontstane calorieverbruik worden de opgebouwde vetreserves bij de vogels aangesproken. Hierdoor zijn de lagere gewichten bij het 2e onderzoek, verklaarbaar. De hogere gewichten op 10-2-2015, zijn t.o.v. de gewichten op 6-1-2015 niet verklaarbaar.

2. Het Nestkasten Monitoring Project:

Het onderzoek houdt in, dat van alle 60 nestkasten vanaf het begin nestbouw tot aan het moment dat de laatste jongen zijn uitgevlogen er tussentijds regelmatig onderzoek is geweest in de vordering van het gehele proces. De resultaten zijn per onderzoeksdatum genotuleerd en tevens doorgezonden naar Sovon – vogelonderzoek Nederland.

Alle resultaten, zijn vermeld in de tabellen nr. 3, 4 en 5, waarvan de laatste een zeer uitgebreid overzicht en informatie geeft. Meer dan in andere jaren, zijn er in de nestkasten 19, 44 en 47, twee soorten vogels in dezelfde nestkast met een broedsel gezien, waarvan uiteindelijk de resultaten zeer gering waren.

procentuele bezetting 60 nestkasten		
soort	Jaar 2015	Jaar 2016
P	21,7	32,5
K	65,0	52,5
BK	8,3	8,0
BV	1,7	5,5
?	3,3	1,5
totaal:	100 %	100 %

tabel 3. nestkastbezetting broedvogels

P= pimpelmees
 K= koolmees
 BK= boomklever
 BV= bonte vliegenvanger

vogel soort	broedvogel	pulli 's	totaal aantal
P	4	0	4
K	4	6	10
BK	2	28	30
BV	2	0	2
totaal aantal	12	34	46

tabel 4. geringde vogels

afbeelding 2.
 bonte vliegenvangers ca. 8 dagen oud

Tijdens de onderzoeken, is geconstateerd, dat er in 13 nestkasten zichtbaar predatie was geweest. Het nestmateriaal was buiten de nestkasten tussen de voorzijde nestkast en het gaasmasker getrokken, waarvan het masker uiteindelijk predatie moest voorkomen. Afbeelding 3, laat de situatie na predatie zien.

afbeelding 3. nestkast 46, na predatie

Van de nestkasten 18, 43 en 53, stond zelfs het scharnierende dakdeksel 90 graden open, door de sluiting te openen. Alle eieren en pulli's van de 13 nestkasten, zijn hierdoor verloren gegaan. De indruk is, dat bij enkele andere kasten, het bij een predatiepoging is gebleven. Door Natuurmonumenten is direct tijdelijk een webcam geplaatst en met succes kwam de vermoedelijke dader – een boommarter – in beeld. Deze dieren zijn vooral in de schemering en in de nacht actief. Haar voedselkeuze is breed, waarvan o.a. 21 % uit vogels en 11 % uit eieren en nestjongen bestaat.

Verklaring afkortingen en Cel-kleuren:	
K = koolmees	nb = nestbouw
P = pimpelmees	nv = nest verlaten, mislukt
BK = boomklever	gv = geen verstoring, nest
BV = bonte vliegenvanger	go = geen onderzoek
? = onbekend	* = verwijzing kolom bijzonderheden
	kj = ouderdom in aantal kalenderjaren
 = ring aangebracht	 = 2 ^e legsel
 = pulli uitgevlogen	 = predatie broedseizoen

legenda behorende bij de tabellen op de volgende pagina's

Tabel 5. Broedresultaten 60 nestkasten per bezoekdatum

2016		Onderzoeken:												Bijzonderheden:
nest- kast	ou- der vo- gel	2 mei		17 mei		23 mei		31 mei		13 juni		27 juni		
		1.		2.		3.		4.		5.		6.		
nr.:		ring aangebracht				uitgevlogen		2 ^e legsel		predatie				
		ei	pulli	ei	pulli	ei	pulli	ei	pulli	ei	pulli	ei	pulli	

1	P	12		12		go			12					
2	K	9		12		go		13		3	10	*3	10	*rest: 3 ei. ring 11/5
3	P	11			11	go			11					geringd 11/5
4	K	nb		3		9		9			9		9	
5	BK	3	3		6		6		6					geringd 11/5
6	BK	7	2		9		9		9					geringd 11/5
7	P	12		1	12	go		*1	12					*rest: 1 ei
8	BV	0		6		6			6		6			
9	BK	7			7		7		7					geringd 17/5
10	P	13		2	13	go		*2	13					*rest: 2 ei
11	K	7			7	go			7					
12	K	1		8			8		8			8		
13	BK	7			7		3							geringd 17/5 *rest: 4 pulli dood
14	K	2		9		10		10		*10				nv. *rest 10 ei
15	BK	6			6		6		3					geringd 17+23/5 rest: 3 pulli dood
16	K	7		10			10		10					23/5 pred. poging
17	P	14		*1	14	go		*1	14					*rest 1 ei. ring 17/5
18	P	11			11		*11							*rest: 11 pulli dood
17/5 geringd. 23/5 dakdeksel kast staat open. nestmat. intact. De ca. 8 dagen oude pulli, verdwenen														
19	K	3		11		go			11					geringd 17/5
19	P/K							3		*10				nv. *rest: 10 ei
1 ^e instantie bezetting P, later stadium overname K														
20	P	13			13		13		*13					*rest: 13 pulli dood
31/5. predatie volgens afb: 3														
21	K	nb		8		go		1	8	*1	*8			rest: 1 ei + 8 pulli
13/6. predatie volgens afb: 3														
22	BV	nb		7		3	4	3	4	*3	*4			*rest: 3 ei + 4 pulli
17/5 geringd. 13/6. predatie volgens afb: 3														
23	P	11		1	11	go		*1	11					*rest: 1ei
24	K	1		8		go			8		8			
25	K	nb		7		go		5	7	*5				*rest: 5 ei. ring 17/3
26	K	9			9	go			9		9			
27	P	7			7	go			7					geringd 11/5
28	K	8		8		leeg		*8		*2				*rest: 10 ei
11/5 geringd. Onduidelijk ! 17/5 eieren toegedekt. 23/5 eieren verdwenen. 13/6 kast schoongemaakt														
29	K	5		11		go		2	9	*2	9			*rest: 2 ei
30	BV	3		6		go			6		6			geringd 17/5

kast nr.:	ouder	2 mei 1.	17 mei 2.	23 mei 3.	31 mei 4.	13 juni 5.	27 juni 6.	bijzonderheden:
31	K	6	6	go	6	6		
32	P	0	8	go	8	*8		nv. *rest: 8 ei
33	K	11	11	go	11			
	31/5. beschermmasker voor vliegopening erg ingedeukt, mogelijk door marter. geen nestmateriaal uit nestkast getrokken. aangenomen dat het bij poging tot predatie is gebleven.							
34	K	8	8	go	8			
34	K				6	*6		nv. *rest: 6 ei
35	K	2	10	go	10	10		
36	K	7	1 8	go	*1 *8			*rest: 1 ei + 8 pulli
37	K	10	10	go	10			
38	P	6	13	go	*1 12			*rest: 1 ei
	3/6. ongeringde ouder P, dood onder in kast							
39	P	2	*2					ei koud *rest: 2 ei
40	K	nb	0	0	0	0	0	
	K- oudervogel 4 x van de 6 onderzoeken op nest aangetroffen, geen eieren							
41	K	7	7	7	7			
42	K	11	*2 *9					nv. *rest: 2 ei en * rest 9 pulli dood
43	P	13	13	*13				*rest: 13 pulli dood
	23/5 dakdeksel kast staat open. nestmateriaal intact. pulli ca. 8 dagen oud, verdwenen							
44	P/K	8	4 4	4 4	4 4	P = 1 *4 K = 3		*rest: 4 ei
	In 1 ^e instantie P, daarna overname K							
45	K	8	8	go	8			
46	?	5	*5					nv. * rest 5 ei koud
	2/5 eieren nog aanwezig. predatie volgens afb: 3							
46	K			1	9	*9		*rest: 9 ei
	13/6. predatie volgens afb: 3							
47	P+ BV	P 2 BV	nu BV	P 2 BV 1	P2 BV2	*P = 2 *BV = 2		*rest: P = 2 ei + BV = 2 ei
	13/6 Onder in kast, nest P. Daarbovenop nest BV. predatie volgens afb: 3							
48	P	1	8	*8				*rest: 8 pulli dood
	23/5. predatie volgens afb: 3							
49	P	12	12	go	10	*2		*rest: 2 pulli dood
50	K	6	6	6	*6			*rest: 6 pulli dood
	31/5 predatie volgens afb.:3							
51	K	2	8		8	8		
	13/6. dode k onder in kast. door ontbinding niet te zien of het oudervogel of pulli betrof							
52	K	7	7	go	*7			*rest: 7 pulli dood
	31/5. predatie volgens afb: 3							
53	P	3	12	go	12			
53	BV				*1			*rest: 1 ei
	31/5. dakdeksel kast staat open. nestmateriaal overhoop gehaald. afb: 3							

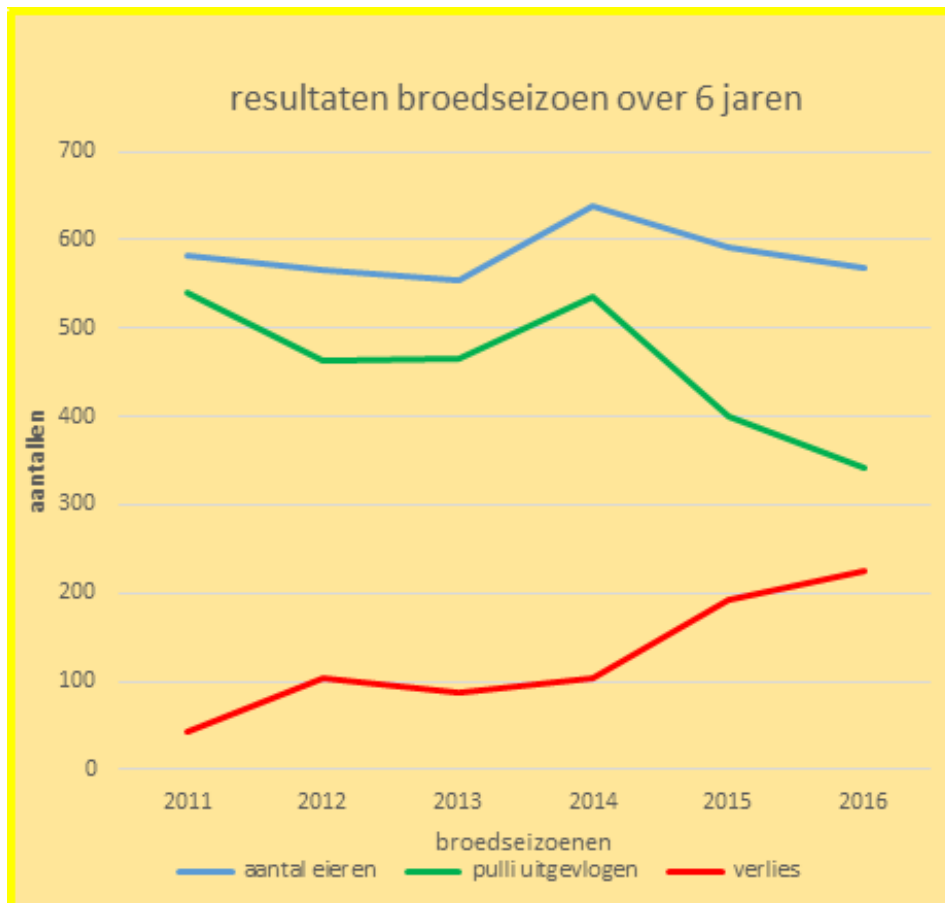
kast nr.:	ouder	2 mei 1.	17 mei 2.	23 mei 3.	31 mei 4.	13 juni 5.	27 juni 6.	bijzonderheden:
54	K	8	1	7	*1	*7		*rest 1 ei, 7 pul dood
23/5. predatie volgens afb.: 3								
55	K	8	1	7	*1	*7		*rest 1 ei, 7 pul dood
23/5. 4 pulli verdwenen en 3 pulli dood. predatie volgens afb.: 3								
56	P	10	2	10	go	*2	10	*rest 2 ei
57	P	10	*10					nv. *rest 10 ei koud
58	K	3	10		go	*10		nv. *rest 10 ei
geen indruk van predatie								
59	P	12	1	12	go	*1	12	*rest 1 ei
60	K	6		6		6	6	geringd 17/5
23/5. poging predatie. klein gedeelte nestmateriaal buiten kast. pulli's intact								

tabel 6 beknopt resultatenoverzicht van tabel 5

2016		aantallen						
	volg – orde legfels	legfels	gelegde eieren	uitgevlogen pulli	restinhoud - verlies			
					natuurlijke verlies		predatieverlies	
					eieren	pulli	eieren	pulli
Pm	1e	19	216	137	30	2	2	45
	2e	1	3	0	3	0	0	0
Km	1e	30	265	165	45	17	3	35
	2e	2	22	0	13	0	9	0
Bk	1e	5	35	28	0	7	0	0
Bv	1e	4	22	12	0	0	6	4
?	1e	1	5	0	0	0	5	0
Totaal		62	568	342	91	+ 26	25	+ 84
					= 117		= 109	
t.o.v. aantal gelegde eieren = natuurlijke verlies 20,6 %. Het predatieverlies = 19,2 %								

Resultaten broedseizoen in 6 jaren

In grafiek 3, een overzicht van 6 jaren broedresultaten met een lijndiagram van aantal gelegde eieren, uitgevlogen pulli's en de ontstane verliezen. In al deze jaren zijn alle 60 nestkasten in de resultaten betrokken. Op het broedseizoen 2014 na, bleef in al die jaren het aantal gelegde eieren ongeveer constant. Het verlies laat steeds een stijgende lijn zien, al is het broedseizoen 2016 enigszins een vertekend beeld, doordat toen ook nog predatie plaats vond, m.a.w. extra verlies. Als de verliezen toenemen, dan is dit uiteraard ook van invloed op het aantal uitgevlogen pulli 's, dat geeft de grafiek duidelijk aan. Een behoorlijke verlies, was er ook al in 2015 met name in het traject nestkasten 1 t/m 24; toen werd de mogelijke oorzaak gezocht bij een sperwer.

3. Slot

Het afwisselende en tijdrovende werk is absoluut een voldoening gevende bezigheid geweest. Na al die jaren dat deze 2 projecten zijn uitgevoerd komt er veel vergelijkingsmateriaal binnen en wordt er een beter inzicht in het geheel verkregen. Voor deze mogelijkheid, een woord van dank aan de terreinbeheerder, dhr. André Westendorp van Natuurmonumenten, voor het verstrekken van de vereiste vergunningen om beide onderzoeken te kunnen uitvoeren en speciaal een woord van dank voor de medewerking, door het tijdelijk plaatsen van een webcamera, tijdens het broedseizoen.

maart 2017